

ALGEMENE INSPECTIE
VAN DE FEDERALE POLITIE EN DE LOKALE POLITIE

JAARVERSLAG 2021

CONTROLE OP DE GEDWONGEN TERUGKEER

Met de steun van de Europese Commissie "Naar een geïntegreerd migratiebeleid dankzij AMIF"

**Exemplaar AIG
Maart 2022**

**Directie
Audit en Inspectie**

BESTEMMELINGEN

Mevrouw A. Verlinden, Minister van Binnenlandse Zaken, Institutionele Hervormingen en Democratische Vernieuwing	Exemplaar 1
De heer V. Van Quickenborne, Vice-eersteminister en minister van Justitie, belast met Noordzee	Exemplaar 2
De heer S. Mahdi, staatssecretaris voor Asiel en Migratie	Exemplaar 3
De heer M. De Mesmaeker, Commissaris-generaal van de Federale politie	Exemplaar 4
De heer A. Desenfants, Directeur-generaal van de Algemene directie bestuurlijke politie	Exemplaar 5
De heer F. Roosemont, Directeur-generaal van de Dienst Vreemdelingenzaken	Exemplaar 6
Mevrouw K. Stinckens, Voorzitter van het Vast Comité van Toezicht op de politiediensten	Exemplaar 7
De heer T. Gillis, Inspecteur-generaal van de Algemene Inspectie van de federale politie en van de lokale politie	Exemplaar 8

LIJST VAN AFKORTINGEN

AIG	Algemene Inspectie van de federale politie en van de lokale politie
AMIF	Asylum, Migration and Integration Fund
ANAD	Accompanied Inadmissible person
BruNat	Brussel-Nationaal (Zaventem)
BS	Belgisch Staatsblad
BUREAU T	Bureau Transfert van de Dienst Vreemdelingenzaken
Comité P	Vast Comité van Toezicht op de politiediensten
CPT	European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment
CRO	Collecting Return Operation
DEPA	Deported person Accompanied
DEPO	Deported person
DEPU	Deported person Unaccompanied
DVZ	Dienst Vreemdelingenzaken
FOD	Federale Overheidsdienst
FRONTEX	European border and coast guard agency
FTF	Fit To Fly
IGEO	Directie Individuele Onderzoeken
INAD	Inadmissible Person
JRO	Joint Return Operation
LPA	Luchtvaartpolitie - Federale Politie
MPOT	Maatschappelijk en psychologisch ondersteuningsteam van de luchtvaartpolitie
NRO	National Return Operation
PCR	Polymerase chain reaction
SBC	Schengen Borders Code
SPC	Spoorwegpolitie - Federale Politie
SPN	Scheepvaartpolitie - Federale Politie
WPA	Wet op het politieambt

INHOUD

1. VOORWOORD	5
1.1. 2021, meer dan een jaar van transitie	5
1.2. Een controleopdracht met het oog op een humaan en doeltreffend terugkeerbeleid	6
2. WETTELIJK KADER	8
2.1. Europese terugkeerrichtlijn.....	8
2.2. Specificiteit van de controle OP gedwongen terugkeer DOOR de AIG	8
3. ALGEMEEN OVERZICHT VAN DE VERWIJDERINGEN	9
3.1. Aantal personen ten aanzien van wie door DVZ een besluit tot verwijdering is genomen	9
3.2. Gebruik van dwangmiddelen door de politie.....	11
3.3. verzet gepleegd door een te verwijderen persoon	12
3.4. Lichamelijk letsel als gevolg van een poging tot verwijdering door de Federale Politie	12
4. CONTROLE OP DE GEDWONGEN TERUGKEER	13
4.1. Integratie van de opdracht binnen de Algemene Inspectie	13
4.2. Personeelscapaciteit en financiële middelen	13
4.3. Bevoegdheden.....	14
4.4. MYRIA, een blik op de monitoring van de verwijderingen	15
4.5. Proces “operationele uitvoering controleopdracht gedwongen terugkeer”	17
5. OVERZICHT VAN DE CONTROLES UITGEVOERD DOOR DE AIG	19
5.1. Evolutie van de uitgevoerde controles.....	19
5.2. Aantal personen die voorwerp uitmaakten van controle poging gedwongen terugkeer	19
5.3. Gebruikte dwangmiddelen tijdens een controle.....	20
5.4. Weerstand tijdens een controle.....	20
5.5. Fysiek letsel vastgesteld tijdens een controle	20
6. BEVINDINGEN	21
7. OVERZICHT VAN OPSTANDEN AAN BORD	22
8. OVERZICHT VAN KLACHTEN	23
9. EXTERNE ORIËNTATIE EN PARTNERSCHAP	24
9.1. Europees toezicht op de gedwongen terugkeer	24
9.2. Terugkeer, detentie en verwijdering van vreemdelingen in België	24
10. AANBEVELINGEN EN OPVOLGING THEMATISCHE DOSSIERS	25
10.1. Aanbevelingen of aandachtspunten	25
10.2. Opvolging thematische dossiers.....	26
11. CONCLUSIE	29

1. VOORWOORD

1.1. 2021, MEER DAN EEN JAAR VAN TRANSITIE

Aangezien 2020 in het teken stond van de COVID-19-pandemie, rees de vraag of 2021 een overgangsjaar zou worden en of het aantal te verwijderen vreemdelingen al dan niet zou dalen.

Verschillende kritische succesfactoren hebben nog steeds een blijvende invloed op het daadwerkelijk hervatten van de activiteiten om illegaal verblijvende buitenlanders te verwijderen. Het gaat onder meer om de halvering van de capaciteit van gesloten centra om de bewoners en het personeel in staat te stellen om de preventieve gezondheidsmaatregelen na te leven, de weigering van bewoners om PCR-tests te ondergaan, het opleggen van beperkingen door sommige landen van herkomst (luchtvaartmaatschappijen), zoals het eisen van een negatieve COVID-test, het beperken van het aantal vluchten en soms zelfs het (tijdelijk) sluiten van het luchtruim. Bovendien bestaat voor de Luchtvaartpolitie van de Federale Politie (LPA) het risico dat haar werking beïnvloed wordt door escortes uit te voeren naar bestemmingen waarvoor een PCR-test vereist is, met een verplichting tot quarantaine ter plaatse.

De impact van deze beperkingen was in 2021 ook duidelijk voelbaar in het aantal passagiers op Brussels Airport (50% minder dan in 2019) en in het aantal vluchten (37% minder dan in 2019).¹ Net als in 2020 stonden DVZ en LPA voor grote uitdagingen bij de voortzetting van de organisatie en uitvoering van de gedwongen terugkeer, maar zij slaagden er toch in deze het hoofd te bieden door continu inspanningen te leveren in verband met de opvolging en de analyse van de talrijke maatregelen gekoppeld aan de gezondheidssituatie.

Gezien de moeilijkheden voor de organisatie en begeleiding van de gedwongen terugkeer van illegaal in België verblijvende onderdanen van derde landen (DEPA) naar hun eindbestemming, werden de verwijderingsoperaties en het toezicht erop door de AIG bijgevolg hoofdzakelijk geheroriënteerd op de begeleiding tot naar het vliegtuig (DEPU). Vooral sinds de zomer van 2020 kunnen we spreken van een normalisatie van de situatie in het kader van de COVID-maatregelen die gekoppeld zijn aan de verwijderingsactiviteiten voor een DEPU, met een maandelijks LPA-succespercentage dat zich stabiliseert rond de 100 tot 125 gedwongen terugkeeracties.²

Niettemin was het jaar 2021 voor LPA en DVZ een gelegenheid om hun synergiën te versterken door het in plaats stellen van gemeenschappelijke werkprocedures, met de steun van de directeurs-generaal, en het nemen van versterkte wetgevingsinitiatieven door zowel de verschillende Administratieve en Technische Secretariaten (ATS) als door het bureau van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie.

¹ Brussels Airport : <https://www.brusselsairport.be/en/our-airport/facts-figures/monthly-traffic-figures>.

² LPA Directie – 26/01/2022 : Verwijderingen LPA : trends 2017 – 2021.

Dit verslag van de AIG weerspiegelt deze samenwerking, zowel tussen de partners van LPA en DVZ, als tussen deze partners en de AIG. De AIG moedigt deze samenwerking aan om een doeltreffende en humane controle, opvolging en kwalitatieve evaluatie van het verwijderingsproces te kunnen uitvoeren, zonder te interfereren in de strategie of de organisatie van de betrokkenen in dit proces.

1.2. EEN CONTROLEOPDRACHT MET HET OOG OP EEN HUMAAN EN DOELTREFFEND TERUGKEERBELEID

Het recht op asiel en het beginsel van 'niet-terugdrijven' blijven de bouwstenen van een asiel- en migratiebeleid die stoelt op **eerbiediging van de fundamentele mensenrechten**, oog heeft voor **de waardigheid van het individu** en billijk is ten aanzien van verschillende categorieën kwetsbare vreemdelingen die door het internationaal recht worden beschermd.

Om de democratische grondslagen van de rechtsstaat te waarborgen, is het noodzakelijk deze politieke visie aan te vullen met krachtige en doeltreffende maatregelen tegen een vreemdeling die niet aan de voorwaarden voor asielverlening voldoet.

Deze maatregelen vertaalden zich in een **proactief terugkeerbeleid** dat de staatssecretaris voor Asiel en Migratie heeft uitgewerkt in zijn beleidsverklaring en beleidsnota 2020-2021, en dat de regering wil verbeteren, zowel wat betreft vrijwillige terugkeer als eerste stap naar een evenwichtige terugkeer, als wat betreft gedwongen terugkeer als sluitstuk van een humaan en duurzaam terugkeerbeleid.³

De AIG wordt aangeduid als instantie belast met het uitvoeren van de controle op de gedwongen terugkeer, overeenkomstig artikel 74/15, § 3, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.⁴ Ze volgt deze politieke visie tijdens de uitvoering van het toezicht op gedwongen terugkeer, waarvan de uitvoering door het personeel van de AIG de focus legt op twee belangrijke gebieden: de controle op de naleving van de regelgeving (controle op de normen) enerzijds en de controle op de eerbiediging van de grondrechten en fundamentele vrijheden en de menselijke waardigheid tijdens het gehele verwijderingsproces anderzijds.

³ Beleidsverklaring van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie, DOC 55 1610/011 d.d. 4 november 2020 ; Algemene beleidsnota 2020-2021 DOC 55K1580/014 d.d. 4 november 2020, Beleidsnota Asiel en Migratie 2020-2021.

⁴ Wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

Het toezicht van de AIG op de normen tijdens gedwongen terugkeer is in het bijzonder gericht op **de toepassing van dwang in het algemeen en het gebruik van dwangmaatregelen meer in het bijzonder**: *"Dwang mag worden uitgeoefend op personen die de verwijdering weigeren of zich ertegen verzetten. Alle dwangmaatregelen zijn evenredig en overschrijden de grens van aanvaardbaar geweld niet".*⁵

Het artikel 74/15, §2 van de wet van 15 december 1980 (*de Vreemdelingenwet*) stelt dat er in geval van een gedwongen terugkeer, dwangmaatregelen mogen worden gebruikt conform de artikelen 1 en 37 van de Wet op het politieambt (WPA).

De wetgever heeft er dus voor gekozen, wat het gebruik van dwang bij een gedwongen terugkeer betreft, te verwijzen naar reeds bestaande bepalingen in de nationale regelgeving betreffende de bescherming van de fundamentele rechten en vrijheden en het respecteren van de beginselen van wettelijkheid, subsidiariteit, opportuniteit en evenredigheid.⁶

⁵ 2004/573/EG: Beschikking van de Raad van 29 april 2004 inzake het organiseren van gezamenlijke vluchten voor de verwijdering van onderdanen van derde landen tegen wie individuele verwijderingsmaatregelen zijn genomen van het grondgebied van twee of meer lidstaten (punt 3.2).

⁶ Wat de wettigheid van bevestigingsmodellen aan boord van lijnvluchten betreft, verwijzen wij de lezer naar punt 10.2 van dit verslag.

2. WETTELIJK KADER

2.1. EUROPESE TERUGKEERRICHTLIJN⁷

Artikel 8.6 van de “*Europese terugkeerrichtlijn*” bepaalt dat de lidstaten **een doeltreffend systeem ontwikkelen voor de controle op de gedwongen terugkeer**.

Bij de omzetting van deze Europese richtlijn in Belgisch recht (met name artikel 74/15, §3 van de Vreemdelingenwet en artikel 9/1 van het Koninklijk Besluit van de AIG van 19 juni 2012) werd de AIG in België specifiek en exclusief aangewezen als de instantie belast met de controle op de uitvoering van de gedwongen terugkeer door de Federale Politie en de Dienst Vreemdelingenzaken.

2.2. SPECIFICITEIT VAN DE CONTROLE OP GEDWONGEN TERUGKEER DOOR DE AIG

Artikel 74/15 § 3 is ondergebracht bij Titel III quater van de Vreemdelingenwet: “*Bepalingen van toepassing op de terugkeer van de onderdanen van derde landen die illegaal op het grondgebied verblijven.*” **De bepalingen in deze Titel zijn dus niet van toepassing op situaties aan de Belgische buitengrens.**

Hieruit vloeit voort dat de Algemene Inspectie, **in haar hoedanigheid van controleorgaan op de gedwongen terugkeer**, belast is met het monitoren van de terugkeer van de onderdanen van derde landen die zich reeds **juridisch op het grondgebied** bevinden. Het betreft de repatriëring van DEPO die naar een plaats van bestemming worden verwijderd, hetzij zonder begeleiding tijdens de terugvlucht (**DEPU**), hetzij met begeleiding tijdens de terugvlucht (**DEPA**).

Weliswaar kan de AIG **in haar hoedanigheid van controleorgaan op de geïntegreerde politie** eveneens de monitoring doen bij teruggrijpingen aan de grens (artikel 14 Schengen Borders Code) en dit ten aanzien van de met grenscontrole belaste politiediensten.⁸

In voorkomend geval, betreft het de teruggrijping aan de Belgische buitengrens van “*inadmissible passengers*” naar een plaats van bestemming, hetzij zonder begeleiding tijdens de terugvlucht (**INAD**), hetzij met begeleiding tijdens de terugvlucht (**ANAD**).

⁷ Richtlijn 2008/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2008 over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven.

⁸ Verordening (EU) 2016/399 van het Europees Parlement en de Raad van 9 maart 2016 betreffende een Uniecode voor de overschrijding van de grenzen door personen (Schengen Borders Code).

3. ALGEMEEN OVERZICHT VAN DE VERWIJDERINGEN

3.1. AANTAL PERSONEN TEN AANZIEN VAN WIE DOOR DVZ EEN BESLUIT TOT VERWIJDERING IS GENOMEN

De rapportage van cijfers in verband met gedwongen terugkeer is altijd een punt van discussie geweest, aangezien DVZ en LPA elk gebruik maken van **verschillende registratiedatabases**. Er kunnen dus verschillen ontstaan zowel wat betreft (a) de gebruikte terminologie (zoals de definitie van *een poging*), (b) de categorieën DEPO's die via een andere stroom dan DVZ op de luchthaven aankomen, en (c) de door DVZ autonoom (zonder bijstand van de Federale Politie) georganiseerde en uitgevoerde verwijderingen.

Om te komen tot een samenhangend boekhoudsysteem voor gedwongen terugkeeroperaties en in overeenstemming met zijn wettelijke opdracht⁹, **rapporteert de AIG het aantal verwijderde personen volgens twee criteria die door DVZ zijn vastgesteld:**

1. Groep van de gedwongen terugkeer:

Dit is de voornaamste groep en omvat alle illegaal op het grondgebied verblijvende vreemdelingen wiens verwijdering door DVZ wordt georganiseerd vanuit detentiecentra en opvangvoorzieningen (indien zij niet vertrokken zijn met de Internationale Organisatie voor Migratie - IOM) en bij vertrek uit penitentiaire inrichtingen als gevolg van hun vrijlating (einde van de straf of voorlopige invrijheidstelling/voorwaardelijke invrijheidstelling of einde van het aanhoudingsbevel).

2. Rekeneenheid:

De rekeneenheid is gebaseerd op het aantal personen (DEPU/DEPA) dat door DVZ autonoom of in samenwerking met de Federale Politie daadwerkelijk (en dus met uitsluiting van pogingen) door de lucht (lijnvluchten en beveiligde vluchten) of over land (trein, auto) is verwijderd.

⁹ KB 19 juni 2012 – Art.9/4.

Evolutie aantal personen die door een gedwongen terugkeer werden verwijderd, 2019-2021¹⁰

Tabel 1

Gedwongen terugkeer		2019	2020	2021
Via Lucht	Herkomstland	2.464	1.367	1.225
	Dublin	648	265	199
	Bilateraal	200	85	125
TOTAAL VIA LUCHT		3.312	1.717	1.549
Over Land	Herkomstland	210	171	185
	Dublin	127	126	167
	Bilateraal	94	83	83
TOTAAL OVER LAND		431	380	435
TOTAAL		3.743	2.097	1.984

Evolutie aantal personen die door een gedwongen terugkeer werden verwijderd, volgens vervoermiddel, 2019-2021¹¹

Tabel 2

Type	2019	2020	2021
Vlucht zonder escorte	2.664	1.568	1.478
Vlucht met escorte	443	89	53
Auto	421	367	430
Special Flight - CJRO	193	49	6
Special Flight	12	11	12
Trein	10	13	5
TOTAAL	3.743	2.097	1.984

Evolutie aantal personen verwijderd door DVZ, gedwongen terugkeer en teruggedrijvingen, 2019-2021¹²

Tabel 3

Types verwijderingen		2019	2020	2021
Gedwongen terugkeer (DEPA / DEPU)	Herkomstland	2.674	1.538	1.410
	Dublin	775	391	366
	Bilateraal	294	168	208
Totaal		3.743	2.097	1.984
Teruggedrijvingen (INAD / ANAD)		2.318	808	1.237
TOTAAL		6.061	2.905	3.221

¹⁰ Bron: DVZ - Jaarrapport 2020 :

<https://dofi.ibz.be/sites/default/files/2021-09/Jaarrapport%202020.pdf>.

¹¹ Bron: DVZ - De verwijdercijfers 2021.

¹² Bron: DVZ - Maandelijke statistieken verwijderingen 2021 :

https://dofi.ibz.be/sites/default/files/2021-11/Verwijderingen_Eloignements_2021_diffusion_site%20NL_10_21.pdf.

Als gevolg van de gezondheidsmaatregelen ter bestrijding van COVID-19 waren er tussen maart 2020 en december 2020 vrijwel geen begeleide gedwongen terugkeeroperaties. **Vanaf begin 2021 werd een lichte hervatting van begeleide verwijderingen vastgesteld**, maar slechts in zeer beperkte mate in vergelijking met de situatie vóór maart 2020, gezien het zeer beperkte aanbod van bestemmingen en de aan de te verwijderen personen opgelegde verplichtingen om regelmatig verplichte PCR-tests te ondergaan.

Volgens de officiële cijfers geregistreerde door DVZ werden in totaal 65 te verwijderen personen per vliegtuig naar het land van bestemming (DEPA) begeleid, waarvan 55 door de Federale Politie.¹³ Bovendien werden 1.478 te verwijderen personen (DEPU) naar hun plaats van inschepping begeleid, waarvan 1.387 door de Federale Politie. In totaal werden 1.984 personen (DEPU/DEPA) in 2021 gedwongen teruggestuurd door België en dit na een terugkeerbesluit genomen door DVZ (zie tabel 2).

De onbegeleide gedwongen terugkeer en de terugdrijvingen blijven de categorieën verwijderingen die het minst impact ondervonden van de gezondheidsmaatregelen.

3.2. GEBRUIK VAN DWANGMIDDELEN DOOR DE POLITIE¹⁴

Tabel 4

	LPA BruNat	Regionale luchthaven ¹⁵	Totaal
Franse gordel	24	0	24
Quick-release handboeien	6	0	6
Reguliere handboeien	1	0	1
Enkelbanden	9	0	9
Dragen van de persoon	6	0	6

¹³ Dit cijfer omvat begeleide vluchten (53) en speciale vluchten (12) zonder de CJRO's (6) mee te rekenen, die alleen uit een begeleiding naar de grens bestonden.

¹⁴ Cijfers aangeleverd door de Luchtvaartpolitie. Er kunnen meerdere dwangmiddelen worden gebruikt bij verzet van eenzelfde persoon.

¹⁵ De Luchtvaartpolitie is werkzaam op de zes Schengenluchthavens van ons land: Brussels Airport / Brussels South Charleroi Airport / Liège Airport / Ostend-Bruges Airport / Antwerp Airport / International Airport Kortrijk-Wevelgem.

3.3. VERZET GEPLEEGD DOOR EEN TE VERWIJDEREN PERSOON

Tabel 5

	LPA BruNat	Regionale luchthavens	Totaal
Roepen	6	0	6
Accordeon-beweging ¹⁶	1	0	1
Schoppen	1	0	1
Passieve weerstand	7	0	7
Bijten	0	0	0
Spuwen	0	0	0
Bloedspuwen	0	0	0
Uitkleden	0	0	0
Kopstoot	0	0	0
Zelfverwonding	1	0	1
Poging tot zelfverwonding	1	0	1
Combinaties van modi	7	0	7

3.4. LICHAAMELIJK LETSEL ALS GEVOLG VAN EEN POGING TOT VERWIJDERING DOOR DE FEDERALE POLITIE

Volgens de door de Federale Politie (LPA) verstrekte gegevens werd in 2021 **geen lichamelijk letsel vastgesteld als gevolg van een verwijderingspoging** met uitzondering van één geval van zelfverwonding waarbij een DEPA zich sneed met een scheermesje. De betrokkene werd onmiddellijk naar het ziekenhuis overgebracht voor een passende behandeling en er werd een proces-verbaal van het incident opgesteld.

¹⁶ Een beweging waarbij een te verwijderen persoon die wordt gedragen het bovenlichaam buigt en de knieën omhoogtrekt en vervolgens een krachtige rekbeweging maakt.

4. CONTROLE OP DE GEDWONGEN TERUGKEER

4.1. INTEGRATIE VAN DE OPDRACHT BINNEN DE ALGEMENE INSPECTIE

De controleopdrachten op de gedwongen terugkeer worden door de AIG gepland **op basis van de beschikbare personeels- en budgettaire middelen** en in principe uitgevoerd door twee medewerkers van het operationele kader bij de Directie Audit en Inspectie. Deze controles vinden zowel plaats op werkdagen als in het weekend en op feestdagen.

4.2. PERSONEELSCAPACITEIT EN FINANCIËLE MIDDELEN

De AIG voert haar toezichtopdracht uit met een beperkte personeelscapaciteit en met beperkte financiële middelen.¹⁷ Het toezicht op de gedwongen terugkeer werd immers aan de AIG toegewezen zonder dat de financiering hiervan structureel in het budget van de AIG werd vertaald.

Daarenboven is het tekort aan personeelscapaciteit binnen de AIG sinds 2012 steeds toegenomen, waardoor de wettelijke opdrachten in het algemeen en de controles in het bijzonder nog meer onder druk komen te staan.

Hoewel de medewerkers van de AIG een zeer grote flexibiliteit aan de dag leggen en maximaal controles uitvoeren bij verwijderingsopdrachten die een verhoogd risico doen vermoeden, kan de AIG niet met redelijke zekerheid bevestigen dat alle specifieke (risico)verwijderingen altijd kunnen worden gecontroleerd. Het aantal uitgevoerde controles door de AIG is immers volledig afhankelijk van de beschikbare capaciteit en budgettaire middelen.

De AIG pleit voor **een structurele inbedding van de controleopdracht op de gedwongen terugkeer binnen de AIG**, hetgeen vaste en terugkerende personeels- en budgettaire middelen vereist. Op die manier zou het toezicht niet langer jaarlijks afhankelijk zijn van hypothetische Europese fondsen om de kosten te dekken. Dit zou ook toelaten om een antwoord te bieden aan de aanhoudende kritiek van het Federaal Migratiecentrum (Myria), die de aandacht vestigt op het feit dat de Algemene Inspectie slechts een fractie van het aantal verwijderingspogingen controleert. Dit is eveneens de reden waarom de AIG een project AMIF zal indienen voor de nieuwe periode van het programma, dat

¹⁷ De controle op de gedwongen terugkeer wordt huidig uitgevoerd door enkele vaste medewerkers van de Directie Audit en Inspectie en twee personeelsleden gedetacheerd vanuit de geïntegreerde politie waarvan de dagtaak voor 100% uit controleopdrachten en de erbij horende administratie bestaat.

zal starten in 2022, als een tussenstap naar een structurele oplossing voor een doeltreffend toezichtstelsel. Zij rekent hiervoor op 100% financiële steun.¹⁸

Indien het AIG-project door de Europese Unie wordt gevalideerd, zal een geleidelijke verhoging van het aantal voltijdse monitors realiteit kunnen worden.

4.3. BEVOEGDHEDEN

AIG-medewerkers zijn bevoegd om het volledige proces van de operationele uitvoeringsfase van elke gedwongen terugkeer, of een deel ervan, te controleren, **zonder beperkingen met betrekking tot interveniërende actoren** (DVZ, politie, ...) **en locaties** (gevangenis, gesloten centrum, politielokalen).

Vanaf het begin van de controle, en zo snel als mogelijk, identificeren de leden van de AIG zich formeel ten aanzien van de te verwijderen persoon, evenals ten aanzien van het personeel dat belast is met de begeleiding en, desgevallend, ten aanzien van de omkaderende dispositief (vertrouwenspersoon, MPOT-leden, arts, enz.). Ze informeren hen over hun rol als toezichhoudende instantie en herinneren hen eraan dat de gedwongen terugkeer met eerbiediging van de fundamentele mensenrechten moet worden uitgevoerd.

Bij de uitoefening van haar controleopdracht op de gedwongen terugkeer grijpt de AIG onmiddellijk in indien zij vaststelt dat er sprake is van niet-naleving van normen of richtlijnen, van een risico voor de fysieke integriteit van de te verwijderen personen of bij enig gebrek aan respect voor de individuele rechten en vrijheden. De AIG dringt er ook op aan dat alle nodige maatregelen worden genomen om mogelijke incidenten te voorkomen en te verhelpen, zelfs tot het punt dat de mogelijkheid wordt onderzocht om de verwijderingsoperatie te onderbreken. Deze uiteindelijke beslissing wordt genomen op basis van een permanente risicoanalyse en in overleg met de verantwoordelijke van de escorte ter plaatse aanwezig. Het respect voor het principe "**geen verwijdering tegen elke prijs**" en voor de toepassing van het stappenplan is essentieel.

In overeenstemming met de wettelijke voorschriften stelt de AIG van elke controle een chronologisch verslag op met de vaststellingen, eventueel aangevuld met aanbevelingen. *"Dit verslag is bestemd voor de minister van Binnenlandse Zaken, de minister (staatssecretaris) die bevoegd is voor de Toegang tot het Grondgebied, het Verblijf, de Vestiging en de Verwijdering van Vreemdelingen, de overheid die de beslissing tot verwijdering genomen heeft en naar de betrokken politieverantwoordelijken"*.¹⁹ Dit verslag wordt verstuurd om de bevoegde overheden en de betrokken diensten transparant te informeren over de uitvoering en de controle op de gedwongen terugkeer.

¹⁸ Tot nu toe heeft de AIG zich aangesloten bij het Europees programma voor solidariteit en beheer van de migratiestromen (Fonds voor Asiel, Migratie en Integratie - AMIF), dat Europese subsidies uit het fonds mogelijk maakt voor 75% van de totale kosten. Er wordt een voorfinanciering gevraagd en de resterende 25% moet door de AIG uit haar eigen begroting worden betaald. Het AIG-project voor de programmeringsperiode 2022-2023-2024 omvat een dynamisch concept met het oog op de aanwerving, via detachering, van twee extra voltijdse personeelsleden voor de controle op gedwongen terugkeer.

¹⁹ KB van 19 juni 2012 - Art5 - 9/3.

Daarnaast brengt de Algemene Inspectie jaarlijks verslag uit over deze essentiële opdracht aan de minister van Binnenlandse Zaken door middel van dit verslag. Een kopie van dit verslag, samen met de eventuele opmerkingen van de minister, wordt door deze overgemaakt aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat.²⁰

4.4. MYRIA, EEN BLIK OP DE MONITORING VAN DE VERWIJDERINGEN²¹

Myria, het Federaal Migratiecentrum, is een belangrijke belanghebbende bij de analyse van het gedwongen terugkeerproces in België. De AIG heeft aandacht voor de bevindingen van Myria en de daarmee samenhangende aanbevelingen en wenst even transparant te zijn in haar reactie.

1. Om een zo groot mogelijke **onafhankelijkheid** te waarborgen, beveelt Myria aan dat een doeltreffend onafhankelijk controlemechanisme zich niet baseert op detachingsmechanismen van de politiediensten.²²

Ter herinnering, de AIG pleit voor de **structurele inbedding van de controleopdracht op de gedwongen terugkeer binnen de AIG**, hetgeen vaste en terugkerende personeels- en budgettaire middelen vereist. Op die manier zou het toezicht niet langer afhankelijk zijn van jaarlijkse hypothetische Europese fondsen die worden verstrekt om o.a. de kosten te dekken voor het laten afdelen van personeelsleden van de geïntegreerde politie (zie punt 4.2).²³

2. Myria nodigt de AIG uit om **transpanter** te zijn door de jaarverslagen over de controle op gedwongen terugkeer op haar website te publiceren.

In overleg met de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie is een procedure in plaats gesteld die, met het oog op transparantie en optimalisering van de geïntegreerde politie en haar componenten, de publicatie van inspectieverslagen op de website van de AIG mogelijk maakt.

In dit verband werd het jaarverslag 2020 over de controle op gedwongen terugkeer gepubliceerd op de website van de AIG en zal het huidige jaarverslag 2021 volgens dezelfde modaliteiten het ook worden.

3. Myria beveelt de ontwikkeling van een duidelijk **terminologisch kader** aan, coherent te gebruiken voor de controles en de jaarlijkse rapportage, om ervoor te zorgen dat de informatie in de juiste context wordt geplaatst en vergelijkbaar is, met name wat betreft het gebruik van dwang, verzet en geannuleerde verwijderingen.

Dit terminologische kader bestaat en wordt door de AIG duidelijk omschreven in haar procesbeschrijving die de basis vormt van de controle op gedwongen terugkeer door de AIG.

²⁰ KB van 19 juni 2012 - Art5 - 9/4.

²¹ Myria, *Executive summary* focus “een blik op de monitoring van verwijderingen”, 15 juli 2021.

[https://www.myria.be/files/Executive_summary - Een blik op de monitoring van verwijderingen.pdf](https://www.myria.be/files/Executive_summary_-_Een_blik_op_de_monitoring_van_verwijderingen.pdf)

²² Myria, “transparantie is de prijs van recht en efficiëntie”, 20 maart 2018

<https://www.Myria.be/nl/ontwikkelingen/opinie-transparantie-is-de-prijs-van-recht-en-efficientie>.

²³ 3e visiedocument van Inspecteur-generaal en adjunct-Inspecteur-generaal. [Zijn alle flikken onbekwaam? | Algemene Inspectie Politie \(aigpol.be\)](#)

4. Myria beveelt aan dat de AIG in zijn inspectieverslagen steeds duidelijk vermeldt of de aanwezige **kinderen minderjarig** zijn.

De AIG herinnert eraan dat de volledige identiteit van de personen die moeten worden verwijderd systematisch in elk controleverslag van de gedwongen terugkeer wordt opgenomen, met inbegrip van deze van kinderen die eventueel bij de verwijderingsprocedure betrokken zijn.

5. Myria is van mening dat de AIG voor sommige verwijderingspogingen een beroep zou moeten doen op een **onafhankelijke tolk**.

Het beroep doen op onafhankelijke tolken roept talrijke organisatorische, functionele en juridische vragen op. Deze bepaling is niet opgenomen in het KB van 19 juni 2012 en om er een voorwerp van controle door de werknemers van de AIG van te maken, op dezelfde wijze als de andere belanghebbenden bij het proces, is het aan de wetgever om deze wens in een wettekst te verankeren en de contouren ervan te preciseren.

6. Myria beveelt aan dat de AIG **een grotere zichtbaarheid en een beter communicatie** met de te verwijderen buitenlanders over haar rol en opdracht als toezichhoudende instantie voor gedwongen terugkeer, onafhankelijk van de politie en de DVZ.

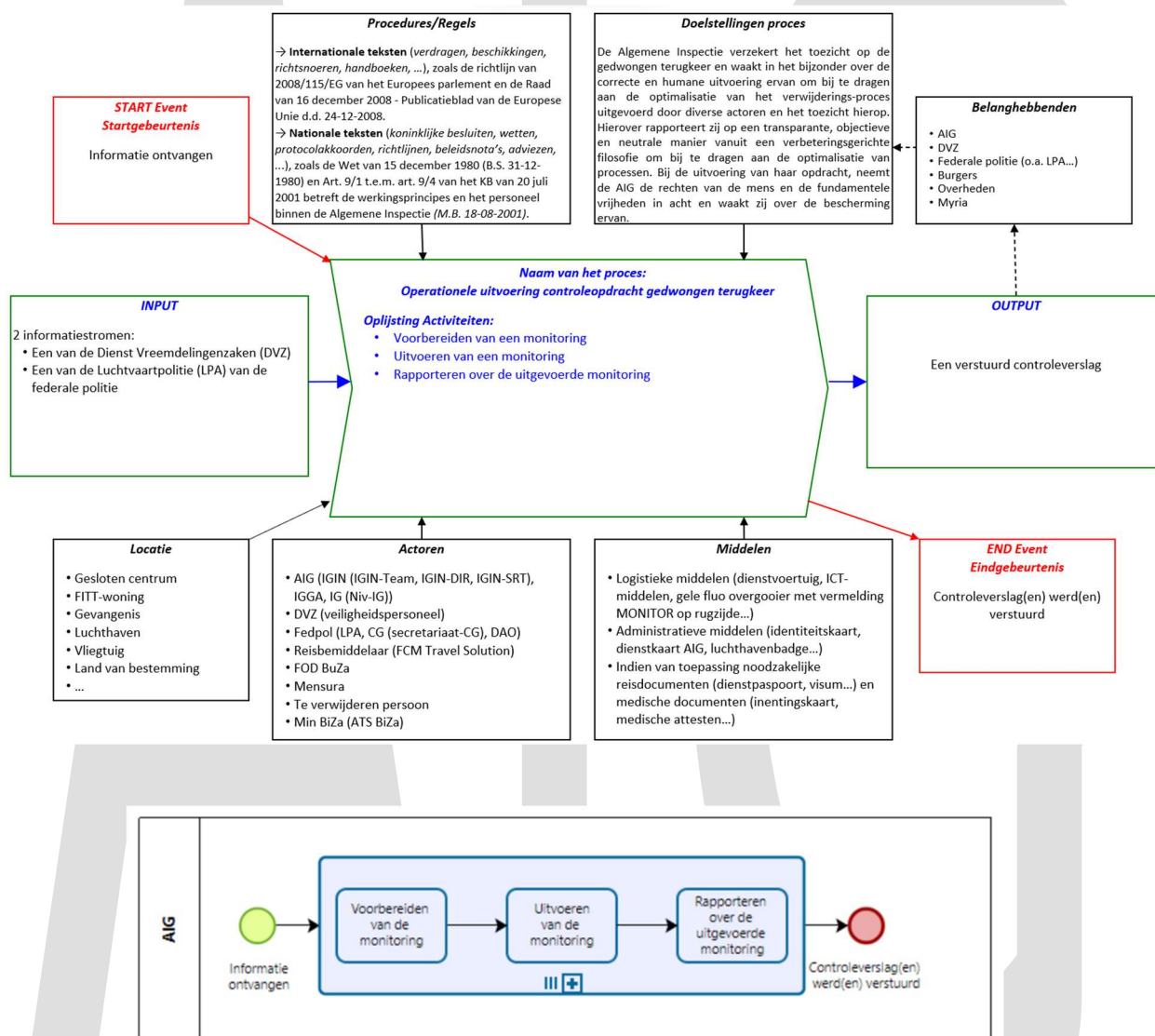
Tijdens het periodiek overleg met DVZ op 13/10/2021 stelde DVZ aan de AIG voor om van de gelegenheid van de actualisatie van hun DVD over verwijderingen gebruik te maken om hierbij een beschrijving van de rol en de opdrachten van de AIG toe te voegen. Deze beschrijving kan ook worden aangevuld met het gebruik van passende pictogrammen die DVZ gebruikt om de verwijderingsprocedure aan vreemdelingen in de centra uit te leggen. De DVD in kwestie is beschikbaar in verschillende talen.

De AIG voelt zich aangesproken door het voorstel van DVZ en deelde mee dat zij bereid was hieraan deel te nemen. Er zullen nog inspanningen moeten worden geleverd om de zichtbaarheid en de communicatie van de AIG in het proces verder te verbeteren, maar het door DVZ genomen initiatief is een stap in de goede richting en zorgt voor een blijvende samenwerking tussen de diensten.

4.5. PROCES “OPERATIONELE UITVOERING CONTROLEOPDRACHT GEDWONGEN TERUGKEER”

Met het oog op een kwalitatieve uitvoering van de controleopdrachten, om de interne werking te optimaliseren en de kennisoverdracht en het behoud ervan te bewerkstelligen, is anno 2021 het operationele proces inzake gedwongen terugkeer geïdentificeerd, beschreven en gedocumenteerd.

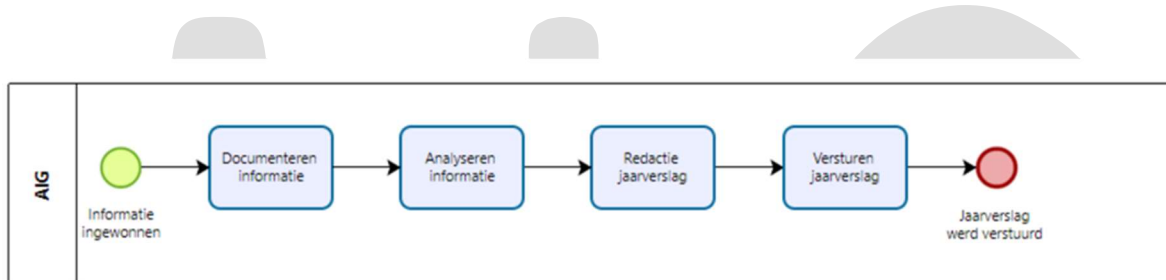
Visualisering schildpaddiagram en flowchart operationeel proces :

Het in kaart brengen en visualiseren van de activiteiten die regelmatig worden uitgevoerd tijdens een controleopdracht op de gedwongen terugkeer, resulteerden in de implementatie van een interne uitvoeringsrichtlijn, vergezeld van verschillende fiches waarin diverse pertinente thema's, relevant voor de voorbereiding, de uitvoering en de rapportage een controleopdracht, worden belicht.

Sedert 2021 beschikt elke medewerker die zich inzet voor de controle op de gedwongen terugkeer over een dynamisch hulpinstrument en een methodologische leidraad voor de kwalitatieve uitvoering van de eigen monitoringtaken.²⁴

Ook het proces voor de opmaak van het jaarverslag “gedwongen terugkeer” werd beschreven en gevisualiseerd:

²⁴ Dienstnota IGIN 2021/RIO 899, maart 2021. Deze dienstnota wordt minimaal jaarlijks aan een actualisatie en evaluatie onderworpen.

5. OVERZICHT VAN DE CONTROLES UITGEVOERD DOOR DE AIG

5.1. EVOLUTIE VAN DE UITGEVOERDE CONTROLES

Tabel 6

	2017	2018	2019	2020	2021
Luchtvaartpolitie Zaventem					
Lijnvlucht tot en met het aan boord gaan	57	68	59	99	118
Lijnvlucht tot en met de bestemming	4	6	8	3	4
Beveiligde vlucht tot en met het aan boord gaan, inclusief in het buitenland	16	7	2	1	3
Beveiligde vlucht tot en met de bestemming	14	0	3	3	4
Lijnvlucht in geval van transit via een luchthaven in België	1	2	0	0	3
Luchtvaartpolitie Gosselies					
Lijnvlucht tot en met aan boord gaan	10	12	24	22	0
Scheepvaartpolitie Antwerpen					
Verstekelingen	1	1	0	0	0
Spoorwegpolitie Brussel					
Terugrijding met de trein	0	0	0	0	0
Totaal	103	96	96	128	132

5.2. AANTAL PERSONEN DIE VOORWERP UITMAAKTEN VAN CONTROLE POGING GEDWONGEN TERUGKEER²⁵

Controles		DEPA	ANAD	DEPU	INAD	
121	Lijnvlucht tot en met het aan boord gaan	20	0	172	2	
4	Lijnvlucht tot en met de bestemming	4	0	0	0	
3	Beveiligde vlucht tot en met het aan boord gaan, inclusief in het buitenland	7	0	0	0	
4	Beveiligde vlucht tot en met de bestemming	8	0	0	0	
0	Verstekeling	0	0	0	0	
132	TOTAAL	39	0	172	2	213

²⁵ Een te verwijderen persoon kan meer dan één keer worden geteld omdat het pogingen betreffen.

5.3. GEBRUIKTE DWANGMIDDELEN TIJDENS EEN CONTROLE

Tabel 8

Franse gordel	8
Quick-release handboeien	1
Reguliere handboeien	2
Enkelbanden	2
Veiligheidshelm	1
Geboeid aan de voorkant	1
Geboeid aan de achterkant	2
Geboeid aan de voeten	2
Geboeid aan de knieën	1
Dragen van de persoon	1
Fysieke dwang	2

5.4. WEERSTAND TIJDENS EEN CONTROLE

Tabel 9

Roepen / Schreeuwen / Beledigen / Bedreigen	1
Uitvoeren van accordeonbewegingen	1
Schoppen	1
Passieve weerstand	3
Bijten	2
Spuwen	1
Spuwen met bloed	0
Uitkleden	0
Het geven van kopstoten	1
Zelfverwonding	1
Poging tot vrijmaken/ losmaken	2
Poging ontsnapping	1

5.5. FYSIEK LETSEL VASTGESTELD TIJDENS EEN CONTROLE

Tijdens haar controles op het terrein **heeft de AIG geen lichamelijk letsel vastgesteld**, noch bij de vreemdelingen die het voorwerp maakten van een gedwongen terugkeer, noch bij de leden van de Federale Politie die belast zijn met de uitvoering ervan.

6. BEVINDINGEN

De jaren 2019-2020-2021 dienen gezien te worden als bijzondere jaren gezien de wereldwijde pandemie en de moeilijkheden die DVZ en LPA ondervonden bij het organiseren en begeleiden van de gedwongen terugkeer van illegaal in België verblijvende onderdanen van derde landen naar de eindbestemming (DEPA).

Voor het jaar 2021 was de controle op gedwongen terugkeer door de AIG logischerwijs vooral gericht op controles van het aan boord gaan van DEPO's die zonder begeleiding verwijderd werden tijdens de terugvlucht naar een plaats van bestemming (DEPU).

Hoewel 2021 vanwege de pandemie een atypisch jaar is, leverde dit laatste type controle (DEPU) de AIG ondanks een verminderde personeelscapaciteit meer controlemogelijkheden op en konden in totaal 132 controles worden geregistreerd op 254 werkdagen (d.w.z. 52% van het totale aantal werkdagen), dewelke betrekking hadden op 213 personen waartegen door DVZ besloten werd om over te gaan tot een verwijderingsprocedure.

Het percentage van 52% van het totale aantal werkdagen strookt met de bevindingen van Myria, waarvan de analyse aantoonde dat de AIG tussen 2012 en 2019 gemiddeld iets meer dan twee controles per week verrichtte.²⁶

In het kader van haar opdracht van toezicht op de gedwongen terugkeer, heeft de AIG een controle uitgevoerd op het proces gedwongen terugkeer van 211 personen²⁷ van de 1.984 verwijderde personen²⁸, d.w.z. 10,6% van de personen behorende tot de categorie van gedwongen terugkeer.

²⁶ Bron: Myria - [Executive summary - Een blik op de monitoring van verwijderingen.pdf \(myria.be\)](#).

²⁷ 213 DEPA/DEPU waarvan 2 INAD worden afgetrokken (AIG-competentie exclusief gedwongen terugkeer).

²⁸ Bron: DVZ - Statistische rapportage verwijderingen 02022022.

7. OVERZICHT VAN OPSTANDEN AAN BORD

Vlucht ET729 Ethiopian Airlines naar Addis Abeba op 30-09-2021²⁹

Gedwongen terugkeer van een ANAD naar Addis Abeba (Ethiopië) waarbij deze aan boord van het vliegtuig werd overhandigd aan twee beveiligingsagenten van Ethiopian Airlines.

De betrokkene was vastbesloten om niet naar Addis Abeba te vertrekken. Hij is verbaal zeer agressief en weigert te luisteren als de escorteurs hem de procedures uitleggen. Hij gaat voortdurend verbaal in de aanval.

Hij werd met dwangmiddelen aan boord van het vliegtuig gebracht en overgedragen aan de leden van de veiligheidsdienst van Ethiopian Airlines, die zich over betrokkene ontfermden. Het verbale verzet in het vliegtuig ging door totdat de andere passagiers aan boord kwamen, van wie sommigen begonnen op te staan van hun stoel en verbaal bezwaar maakten tegen de operatie door te schreeuwen.

Na overleg met de verantwoordelijke van de crew besloot de boordcommandant om de gedwongen terugkeer te staken, wat voor gejuich en applaus zorgde onder de andere passagiers.

De betrokkene is bij zijn terugkeer in het cellencomplex van de Federale Politie onderzocht door de luchthavenarts. De dokter leverde een medisch attest af waarop stond dat er geen verwondingen werden vastgesteld.

²⁹ Bron: Verslag van incident tijdens de verwijdering van een ANAD op datum van 30/09/2021 – overgemaakt door de Federale Luchtvaart Politie. De AIG was niet aanwezig tijdens de controle van deze gedwongen terugkeer.

8. OVERZICHT VAN KLACHTEN

Het Koninklijk Besluit van 19 juni 2012 (art. 5 §9.4) bepaalt dat de AIG in het jaarverslag een beknopt overzicht geeft van de geregistreerde klachten.

Tijdens de uitvoering van de controleopdracht op de gedwongen terugkeer identificeren de AIG-medewerkers zich bij de te verwijderen persoon en bij de andere aanwezigen die verantwoordelijk zijn voor de omkadering en de begeleiding. Vanaf dit eerste contact, dat plaatsvindt in fase 1 of fase 2 van het verwijderingsproces, in functie van het type gecontroleerde verwijdering, **wordt de te verwijderen persoon geïnformeerd over de rol van de AIG.**

De AIG-medewerkers gaan in gesprek met de te verwijderen persoon teneinde informatie te verzamelen, bijvoorbeeld over de omstandigheden waarin de gedwongen terugkeer tot dusver heeft plaatsgevonden en over zijn of haar gemoedstoestand.³⁰ Indien de te verwijderen persoon meewerkt aan de gedwongen terugkeer zonder klachten te uiten (inbreuken/dreiging van schade aan zijn of haar fysieke/psychische integriteit, schending van zijn of haar waardigheid, etc.) ten opzichte van de belanghebbenden bij dit proces, dan moeten de medewerkers van de AIG ervoor zorgen dat zij de gemoedstoestand van de persoon niet beïnvloeden tijdens de momenten waarop zij met de persoon in gesprek gaan. De beslissing om het initiatief te nemen om de vreemdeling op dat moment en in een dergelijke situatie te informeren over de klachtenregeling heeft weinig zin en kan zelfs een risico vormen voor het verdere verloop van de gedwongen terugkeer.

De medewerkers van de AIG communiceren over klachtenmechanismen op basis van een dynamische risicoanalyse die ter plaatse wordt uitgevoerd tijdens het verwijderingsproces.

De AIG benadrukt dat het van belang is om de juiste informatie te verstrekken aan de te verwijderen persoon. Ter herinnering: er zal met de aanbeveling van Myria betreffende een betere communicatie over de rol van de AIG rekening worden gehouden bij de actualisatie van de DVD voor DVZ over verwijderingen en waaraan de AIG zal deelnemen.

Om een kort overzicht te geven van de klachten in 2021, werd met volgende diensten contact opgenomen:

- AIG - Directie Individuele onderzoeken (AIG/IGEO)
- Vast Comité van toezicht op de politiediensten (Comité P)
- Federale Politie – Dienst toezicht interne werking en kwaliteit
- Federale Politie - LPA/Directie

Voor het jaar 2021 heeft geen enkele van de bevroegde diensten klachten ontvangen tegen politiediensten in het kader van gedwongen terugkeer.

³⁰ Het is niet aan de medewerkers van de AIG om inhoudelijke discussies aan te gaan over de gegrondheid van het door de autoriteit (DVZ) genomen administratieve verwijderingsbesluit. Enkel de uitvoering van de gedwongen terugkeer wordt gecontroleerd.

9. EXTERNE ORIËNTATIE EN PARTNERSCHAP

Omwille van hun expertise werd ook in 2021 beroep gedaan op de AIG door externe instanties zoals Frontex om onder meer als gastspreker aan workshops in het buitenland deel te nemen, zoals in Portugal en in Turkije. In ditzelfde kader werd de AIG ook bevraagd door Duitsland om haar expertise te delen betreffende de vigerende Belgische regelgeving, processen en werkwijze binnen het domein van de controle op de gedwongen terugkeer. Hierbij aansluitend merkt de AIG op dat ook Myria deze deskundigheid weet te waarderen. **De Commissie-Bossuyt stelt in haar eindverslag eveneens vast dat externe instanties zich vaak beroepen op de expertise van de AIG, "wat onder meer hun vertrouwen in de AIG aantoont".**³¹

9.1. EUROPEES TOEZICHT OP DE GEDWONGEN TERUGKEER

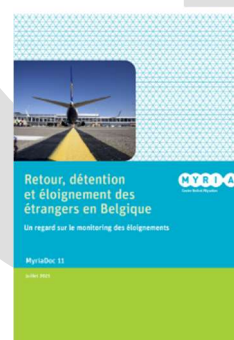
België wil ook in de toekomst een betrouwbare partner zijn van Frontex. De deelname van de AIG aan het "Forced-Returned Monitoring III-project" (FReM) werd bestendigd. Het doel van dit project is tweeledig: Frontex-waarnemers een uniforme opleiding geven waarbij de nadruk wordt gelegd op de eerbiediging van de mensenrechten tijdens een gedwongen terugkeer en het verhogen van de doeltreffendheid van de monitoring van de gedwongen terugkeer door de EU-lidstaten.

De AIG heeft deelgenomen aan de Europese workshop over goede praktijken in de opvolging van de gedwongen terugkeer. De workshop "Forced return monitoring system" wordt jaarlijks georganiseerd door de European Union Agency for Fundamental Rights.³²

9.2. TERUGKEER, DETENTIE EN VERWIJDERING VAN VREEMDELINGEN IN BELGIË

In het kader van de dialoog met de stakeholders heeft de AIG bijgedragen aan het opstellen van Myriadoc 11 van 15 juli 2021, met als titel "Terugkeer, detentie en verwijderingen van van de vreemdelingen", van het federale migratiecentrum waarin op transparante wijze relevante informatie wordt verstrekt.

³¹ Eindverslag van de Commissie voor de evaluatie van het beleid inzake vrijwillige terugkeer en de gedwongen verwijdering van vreemdelingen 2020, blz. 108.

³² Bijkomende informatie en een lijst van alle deelnemende organisaties vindt u via onderstaande link:

[Forced return monitoring systems - 2020 update | European Union Agency for Fundamental Rights \(europa.eu\).](https://www.europa.eu/press-room/media/infographic/item/12444)

10. AANBEVELINGEN EN OPVOLGING THEMATISCHE DOSSIERS

Om bij te dragen tot de optimalisatie van de uitvoering van een humaan verwijderingsbeleid, **verkeert de AIG in de mogelijkheid om verbetermaatregelen te stimuleren middels aanbevelingen of opmerkingen** ten aanzien van de betrokken partners. Hier wordt ambtshalve en in real time aan voldaan, tijdens de uitvoering van een controle op het terrein.

De AIG achtte het niet opportuun de vorige aanbevelingen te herhalen omdat zij ofwel worden vertaald in de praktijk, ofwel zijn opgenomen in de thematische dossiers die zij opvolgt en die in punt 10.2 worden uiteengezet.

10.1. AANBEVELINGEN OF AANDACHTSPUNTEN

10.1.1. AANBEVELINGEN VOOR LPA

Naar aanleiding van een JRO naar Moskou heeft de AIG een aantal aanbevelingen gedaan ten aanzien van LPA naar aanleiding van de bevindingen tijdens de controle op het gedwongen terugkeerproces.³³

De bevindingen hadden vooral betrekking op het belang en de noodzaak voor LPA om **een passende operationele risicoanalyse** uit te voeren dat rekening houdt met (a) het profiel van de te verwijderen vreemdeling, (b) zijn gedrag in het centrum en zijn (mogelijke) bereidheid om zich tegen de uitzetting te verzetten en (c) eerdere mislukte verwijderingspogingen.

Deze risicoanalyse vormt de basis voor de operationele voorbereiding van de daaropvolgende uitvoering van de gedwongen terugkeer en bepaalt onder meer de operationele capaciteit (aantal escorteurs) die moet worden ingezet en/of de veiligheidsmaatregelen die moeten worden genomen in het specifieke geval van een beveiligde vlucht.

Het ontbreken van twee escorteurs op de dag van de operatie kan geen afbreuk doen aan het beginsel waarbij de veiligheid tijdens de uitvoering van een verwijderingsoperatie primeert.

In omstandigheden zoals die welke zich hebben voorgedaan bij deze gedwongen terugkeer met een beveiligde vlucht, **beveelt de AIG aan** dat LPA een groter aantal escorteurs voorziet in haar dispositief (aanpassing van het operatieorder) teneinde (a) onvoorziene afwezigheden op het laatste moment te kunnen opvangen en deze onmiddellijk te kunnen verhelpen (b) de volledige verantwoordelijkheid op zich te nemen voor de veiligheid van alle deelnemers aan de gedwongen terugkeer, alsmede voor de vlucht zelf, en (c) zich niet in de positie te bevinden dat zij de verantwoordelijkheden in verband met Belgische DEPA's moeten delegeren aan een andere FRONTEX-lidstaat die aan de gedwongen terugkeeroperatie deelneemt.

³³ JRO Moskou van 28/09/2021 – toezicht door de AIG van een gedwongen terugkeer naar de eindbestemming.

10.1.2. AANDACHTSPUNT VOOR LPA

De AIG vestigde ook de aandacht van de directeur LPA op het feit dat er zich tweemaal een voorval voordeed waarbij **een veiligheidsprobleem was in verband met het gebruik en de plaatsing van de trap** (rollend materieel) ter hoogte van de achterste instapdeur van het vliegtuig. De niet-conforme plaatsing van dit rollend materieel vormde een risico voor de fysieke integriteit van zowel de te verwijderen vreemdeling als voor de escorteurs en het personeel van de AIG die met de controle waren belast. Deze laatsten hebben onmiddellijk op het risico gewezen van een ongeval en drongen erop aan dat dit zou worden verholpen.

In een voortdurend streven naar verbetering van de gedwongen terugkeerprocessen en in het volle besef dat dit incident niet onder de verantwoordelijkheid van de Luchtvaartpolitie van de Federale Politie valt, heeft de AIG niettemin haar directeur verzocht om de betrokken verlener van grondafhandelingsdiensten en luchtvaartmaatschappij, alsook het Directoraat-generaal Luchtvaart (DGLV) als bevoegde autoriteit in de zin van artikel 14, §5 van het Koninklijk Besluit van 6 november 2010 betreffende de grondafhandelingsmarkt op de luchthaven van Brussel-Nationaal, in kennis te stellen.

10.2. OPVOLGING THEMATISCHE DOSSIERS

In het jaarverslag 2020 van het toezicht op de gedwongen terugkeer wees de AIG op het gebrek aan een Belgisch regelgevend kader en een sluitende procedure om een persoon tegen zijn of haar wil, of onder dwang, aan een PCR-test te onderwerpen. Ook in 2021 stelde de AIG vast dat diverse verwijderingsopdrachten noodzakelijkerwijs dienden geannuleerd te worden omdat de te verwijderen personen een systematisch test weigerden, terwijl de autoriteiten van het land van bestemming de verplichting tot het voorleggen van een negatieve PCR-test als binnenkomstvoorwaarde oplegden. De weigering van een PCR-test door de te verwijderen persoon maakte in 2021 ongeveer ¼ van het totale aantal niet vertrokken personen uit.³⁴

Op basis van de info waarover de AIG actueel beschikt, zou de Staatssecretaris van Asiel en Migratie in dit verband een regelgevend initiatief hebben genomen.

Hoewel in 2021 de opvolging van de aanbevelingen n.a.v. van de audit van het verwijderingsproces door de Luchtvaartpolitie Brussel Nationaal (2016) werd voltooid, houdt de AIG zich eraan om een aantal thematische dossiers op te volgen:

1. De risicoanalyse van LPA voor het gebruik van elk type dwangmiddel

De AIG heeft over deze risicoanalyse een advies geformuleerd waarin de prominente rol van de eerste en tweede controlelijn van LPA wordt benadrukt.

³⁴ Verslag van de Werkgroep Gedwongen Terugkeer (COTER) DVZ-LPA van 10 januari 2022.

- **Modellen van dwangmiddelen aan boord van burgerlijke luchtvaartuigen**
Op 9 februari 2022 heeft de directeur-generaal van DGLV bij beschikking de modellen goedgekeurd voor de aan boord van burgerlijke luchtvaartuigen toegelaten dwangmiddelen voor niet-ontvankelijke passagiers en personen die moeten worden verwijderd. Dit besluit is niet van toepassing op staatsvluchten en staatsluchtvaartuigen (beveiligde vluchten of speciale vluchten). Het levert een essentiële bijdrage aan het juridische kader noodzakelijk voor het operationele gebruik van dwangmiddelen.
- **Actualisatie van de Ministeriële richtlijnen inzake verwijderingen (2006) en herziening van het samenwerkingsprotocol DVZ – Federale Politie/LPA inzake verwijderingen via de lucht**
De AIG heeft zowel van DVZ als van LPA de bevestiging gekregen dat beide dossiers zijn afgewerkt en overgemaakt aan de bevoegde overheden met het oog op ondertekening. Met het oog op een doeltreffende controle en een kwaliteitsvolle opvolging en evaluatie van het verwijderingsproces, acht de AIG het cruciaal om ook inhoudelijk kennis te hebben van deze dossiers.
- **Bevoegdheden van de escorteurs (Belgen in het buitenland/buitenlanders in België)**
De AIG volgt de wetgevingsinitiatieven van het kabinet Asiel en Migratie en de Federale Politie.
- **Opstart verwijderingen via de regionale luchthavens**
De AIG zal door DVZ betrokken worden bij proefprojecten inzake de gedwongen terugkeer van een te verwijderen persoon via de regionale luchthavens zoals Antwerp Airport in Deurne.
- **Opleidingen escorteurs Luchtvaartpolitie**
 - o Anno 2021 werd een uitwisselingsprogramma opgesteld voor de medewerkers van DVZ en LPA met als doel inzicht te verwerven in elkaars opdrachten en de werking van de diensten met het oog op het versterken van de samenwerking. In de toekomst is er sprake van een verbindingsambtenaar DVZ op de luchthaven Brussel Nationaal.
 - o LPA heeft een opleidingscyclus voor nieuwe escorteurs opgestart en voorziet in een recyclagecyclus voor de andere escorteurs.
- **Databeheer “verwijderingen”**
- Actueel is de AIG ervan bewust dat zowel de DVZ als de LPA eigen databanken afzonderlijk ontwikkelen en/of bestaande gegevensbanken optimaliseren. De vraag rijst hierbij in welke mate deze systemen op elkaar zullen afgestemd zijn en of er rekening wordt gehouden met de informatieflex naar de AIG voor de controle op de gedwongen terugkeer. Een gemeenschappelijke databank (DVZ, LPA, AIG) waarbij alle actoren in de keten, binnen hun verantwoordelijkheden en bevoegdheden in real time informatie kunnen consulteren, bestaat niet en zou in dit verband een meerwaarde betekenen.

- **Veiligheidsmedewerkers-chauffeurs van DVZ.**

De AIG volgt de veranderingen in de werking en de bevoegdheden van DVZ en dit op basis van een analyse van het Koninklijk Besluit van 30 november 2021³⁵, in het bijzonder met betrekking tot:

- Het toepassingsgebied van de vervoersopdrachten;
- De inzet van veiligheidsmedewerkers-chauffeurs op basis van een risicoanalyse;
- De mogelijkheid van bijstand aan de Luchtvaartpolitie;
- De mogelijkheid van gebruik van dwang niet enkel met betrekking tot de *“vreemdeling die de orde zal verstoren”*, maar ook in geval van *“ontsnapping”*; ...

De AIG is van mening dat deze aanpassing van de regelgeving aan de praktijk op het terrein belangrijk is, omdat hierdoor het werkkader wordt verfijnd en het de medewerkers tegelijkertijd rechtszekerheid biedt.

³⁵ Het Koninklijk Besluit van 30 november 2021 wijzigt het Koninklijk Besluit van 8 december 2008 dat geldende regels en voorschriften die van toepassing zijn tijdens de overbrenging, uitgevoerd door de veiligheidsmedewerkers – chauffeurs van de Dienst Vreemdelingenzaken, vastlegt.

11. CONCLUSIE

Gedwongen terugkeer is het sluitstuk van een humaan en duurzaam terugkeerbeleid. Om een doeltreffend systeem van controle op de gedwongen terugkeer van illegaal op het grondgebied verblijvende personen te waarborgen, verzekert de AIG het toezicht op een correct en humaan verloop van de verwijderingen in functie van haar personele en budgettaire middelen. De structurele ontwikkeling en versterking van een onafhankelijk, transparant en democratisch toezicht- en controlemechanisme zijn fundamentele elementen binnen dit beleid.

Voor wat betreft de controle op de gedwongen terugkeer, schrijft Myria in haar verslag MyriaDOC van 11 juli 2021, dat *“de AIG veel controles uitvoert op de verwijdering in vergelijking met de meeste andere (en vaak grotere) EU-lidstaten en in de loop van de jaren op dat vlak veel expertise heeft uitgebouwd. Dat alles gebeurt met relatief beperkte middelen. Toch zijn er een aantal uitdagingen waar men voor staat om uit te groeien tot een meer effectief, onafhankelijk en transparant toezichtsmechanisme”*.³⁶

De gezondheidstoestand in 2021, nog steeds gekenmerkt door de COVID-19-pandemie, heeft een sterke invloed gehad op de gedwongen terugkeer en dus ook op het toezicht. Hoewel de gedwongen terugkeer onder politiebegeleiding werd voortgezet, bemoeilijkte het probleem van de gezondheidsmaatregelen waartoe de landen van bestemming besloten, de organisatie van gedwongen terugkeeroperaties. Niettemin heeft de AIG 132 controles uitgevoerd voor in totaal 213 betrokken personen (131 personen in 2019 en 206 in 2020).

Met een blik op de toekomst gericht, zal de AIG in 2022 geleidelijk aan naar een meer proactieve benadering streven voor de uitvoering van de reglementaire opdrachten. Zij hoopt met het indienen van een nieuw Europees financieringsproject ook het aantal voltijdse monitors gedwongen terugkeer geleidelijk te kunnen verhogen.

³⁶ MyriaDOC 11 van juli 2021 inzake *Terugkeer, detentie en verwijdering van vreemdelingen in België. Een blik op de monitoring van verwijderingen*, pagina 89.c